

Onko natiiviröntgenkuva riittävä? (oikeutusarviointi)

Professori, radiologi Seppo Koskinen, Karoliininen Instituutti

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus (1) säteilyn lääketieteellisestä käytöstä määrittää oikeutusharkinnan perusteet siten, että säteilyaltistuksella saavutettavan hyödyn on oltava suurempi kuin siitä aiheutuva haitta, kun arvioidaan yhtäältä säteilylle altistavasta toimenpiteestä odotettavaa hyötyä, mukaan luettuna henkilölle koituva suora terveydellinen hyöty sekä yhteiskunnalle koituvat hyödyt, ja toisaalta altistumisesta henkilölle mahdollisesti aiheutuva haittaa. Säteilylle altistavan toimenpiteen oikeutus on arvioitava etukäteen, joten lähetteen tulisi luonnollisesti olla riittävän hyvä. Ja jos tutkimusta ei voida perustella oikeutetuksi, tulee se joko kieltää tai rajoittaa tilanteisiin, joissa sen käyttö yksittäiseen toimenpiteeseen on oikeutettua tapauskohtaisen huolellisen arvioinnin perusteella.

Oikeutusarviointiin onkin kiinnitetty viime vuosina enenevässä määrin huomiota erityisesti tietokonetomografiatutkimusten kohdalla, mikä on luonnollista kyseisen tutkimuksen muita ionisoivaa säteilyä käyttäviä menetelmiä selvästi suuremman sädeannoksensa takia. Osittain tämän takia (natiivi)röntgenkuvauksen oikeutusarviointi näyttää jääneen hieman vähäisemmälle huomiolle vaikka kuvantamistutkimuksista on määrällisesti edelleen suurin osa (3.2 milj., n. 90 % v. 2011) ”tavallisia” röntgenkuvia (2). Vaarana onkin, että röntgenkuvaa ei oteta vaikka se olisi tarpeen, tai niitä otetaan liikaa.

Natiiviröntgenkuvien tulkinnassa erityisesti tuki- ja liikuntaelimistön (TLE) kohdalla vaikuttaakin olevan jonkin verran aihetta korjaavalle liikkeelle. Oikeutusarviointi ja tulkinta kulkevat käsi kädessä, sillä oikeutusta voi olla vaikea arvioida jos natiiviku- vasta saatavaa hyötyä ei tunneta riittävän hyvin. Monissa nivelvaivoissa kuvantaminen voidaan aloittaa tavallisella röntgenkuvalla (3), ja tutkimuksesta saatava hyöty riippuu luonnollisesti tulkitsijan taidoista eli diagnostisesta kyvykkyydestä. Viime aikoina on ollut aistittavissa, että diagnostisiin taitoihin panostaminen ja niiden arvostus on vähentynyt teknisen laadunvalvonnan kustannuksella. On muistettava, että teknisesti täydellinen röntgenkuva ei auta mikäli tulkitsijan taidot ovat puutteelliset.

1. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2000/20000423>
2. Helasvuo T. (toim.). Radiologisten tutkimusten ja toimenpiteiden määrät vuonna 2011. STUK-B 161. Helsinki 2013.
3. ACR Appropriatenes Criteria 2014 <http://www.acr.org/Quality-Safety/Appropriateness-Criteria>